

A kánonon kívül. Melis László művészete

BÁNKI BERTA

Melis László (1953–2018) hegedűművész, zeneszerző, a 180-as Csoport tagja, számos színházi és filmzene szerzője. Doktori dolgozatom fókuszában színházi zenéi állnak, ezen belül is a Jeles Andrással közösen jegyzett alkotásaik. Az itt következő tanulmány a *Kánonon kívül* címet viselő, 2024. október 4–5-én, Pécsen megrendezett színházstudományi konferencián tartott előadásom anyaga. A konferencián csak a jegyzeteimre és a ppt-mre támaszkodtam, előre megírt szöveget nem készítettem, ezért úgy döntöttem, hogy a mostani beszámolómban a jegyzetek és a diasor szöveggé formálása mellett az október óta eltelt csaknem fél évnnyi időszak kutatási eredményeit is megírom.

A témaválasztás indoklása

A zenés színház mint műfaj mindig is érdekelt, jelenleg is a klasszikus zenés színház intézményesített formájában, az Operaház zenekarában játszom. A műfaj teljes egésze nagyon tág zenei minőségeket és konstrukciókat foglal magába, a csak háttéreffekteket, atmoszférákat használó prózai művektől kezdve egy sokórás, teljesen végigkomponált zenedrámáig. Ennek a sokféle zenei helyzetnek kutatása számomra izgalmas terület. Melis László színházi zenéiben a művekhez komponált legegyszerűbb aláfestő hanganyagok is és teljes operák is megjelennek.

Emellett az alkalmazott zeneszerzés mint nem tisztán zenei alkotómunka is nagyon érdekel, a színpadi történések szolgálatába állított zene hatalmának vizsgálatát izgalmas kutatási iránynak találom. Művészeti ágak határterületével foglalkozom, emiatt két konzulens is segíti a munkámat: Jákfalvi Magdolna színházstudományi és Dargay Mar-

cell zeneszerző. Mindketten az 1980-as évek avantgárd művészetét is kutatják,¹ ami Melis László 1986-os, Jeles Andrással közösen jegyzett operájának, *A mosoly birodalmának* elemzésében és színháztörténeti feltárásában is rengeteg hasznos információval és nagyívű rálátással szolgál számomra.

A harmadik ok, amiért Melis László életművével foglalkozom, személyes indíttatású. Életének utolsó két évében dolgoztam vele, kisebb színházi zenék stúdiófelvétele mellett a 2016-ban bemutatott *Jászok* történelmi dal- és táncjátékban fuvoláztam. Nagyon meghatódottam, amikor a hagyaték átvételi listájának készítése közben megtaláltam a nevemet és a telefonszámomat már a 2013-as *Bakkhánsnők*² anyagai között is. Egy jelenlegi fuvolás barátom és kollégám, Balog Evelin játszott a Jeles Andrással közösen jegyzett ógörög darabban, én pedig láttam élőben az előadást. Csodálatos élmény volt, a mai napig élénken él bennem a Fesztivál Színház színpadára leengedett áttetsző vászonfüggöny, amire az elsüllyedt szobrokat körülölelő vízi világot vetítették.³

¹ JÁKFALVI Magdolna, *Avantgárd – Színház – Politika* (Budapest: Balassi, 2006) és DARGAY Marcell, *A 180-as Csoport (1979–1990). Művek – Kontextus – Recepció*. (Budapest: Prae Kiadó, 2023).

² Melis László – Jeles András: *Bakkhánsnők*, 2013. Művészetek Palotája, Fesztivál Színház, r. Jeles András.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collectio/n/OSZMI152932>.

³ Az előadásról néhány kép ebben a kritikában látható:

<https://operavilag.net/kiemelt/elsullyedt-vilagok/>.

Hangszeres előadóművészből zeneszerző

Melis hegedűtanárként végzett a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézetében⁴, zeneszerzést hivatalos úton nem tanult. Mestereként tekintett Vidovszky Lászlóra és Dukay Barnabásra, az Új Zenei Stúdió szerzőire, valamint Dobszay Lászlóra, akinek kórusában, a Schola Hungaricában énekelt.⁵ Az 1979-ben induló 180-as Csoport alapító tagja, amelyben hangszeresként és zeneszerzőként is jelen volt. A '80-as években írt műveiben a gregorián hatások⁶, a kötött klaszikus zenei formák⁷ és stílusgyakorlatok⁸, valamint a távoli kultúrák áthallásai⁹ jelennek meg, ezeket a korai időszakban írt darabjait a 180-as Csoport koncertjein játszották.¹⁰ Ugyancsak a '80-as években kezdett alkalmazott zenéket is írni színházi előadásokhoz és filmekhez. Az irodalom iránti erős vonzalma és a szöveggel, énekkel való komponálás egész életművét végigkíséri. Hajnóczy Péter íróval személyes barátságot is ápolt, amatőr színészként *A halál kilovagolt Perzsiából* című filmben magát Hajnóczy Pétert játssza.¹¹ Két Kamondi Zoltán-filmben is feltűnik Melis, a *Halálutak és angyalokban*¹²

⁴ DARGAY, *A 180-as Csoport...*, 76.

⁵ Uo.

⁶ Ez a Dobszay-féle Schola Hungarica egyértelmű hatása.

⁷ Például az *Etűd három tükörre*, amely a minimalizmus stílusjegyeit hordozza.

⁸ Például *A mosoly birodalma* című operája, amelyet nagy részben barokk stílusban komponált.

⁹ Például *A mosoly birodalma* torokénekűlőse.

¹⁰ DARGAY, *A 180-as Csoport...*, 76.

¹¹

<https://filmkereso.filmarchiv.hu/#/Melis/5490/0/290017912>

¹² Kamondi Zoltán, 1991.

<https://filmkereso.filmarchiv.hu/#/Melis/5490/0/90000472>

és *Az alkimista és a szűzben*¹³, utóbbinak zeneszerzője is. A hagyatéki anyagban két helyen is találtam az *Alkimista* plakátjából készült képeslapokat¹⁴, mindkettőt kritikákat, szakmai levelezéseket, koncertműsorokat, szórólapokat és folyóiratokat tartalmazó mappában. Melis még két filmben tűnik fel színészként – már a 2010-es években –, a *Fehér istenben*¹⁵ és a *Napszálltában*¹⁶ kap egy-egy kis szerepet, a *Napszálltának* szintén ő a zeneszerzője.¹⁷

Színházi zenéléséről mint hegedűs is maradt felvétel, az 1985-ös Nádas–Vidovszky darabban, a *Találkozás* záró jelenetében játszott, a zenei trióból utolsóként, Búcsúszimfónia-szerűen, a darab utolsó hangjait a végéig pengetve távozott.¹⁸

A 180-as Csoport ideje

A 180-as Csoport 1979–1990-ig, az államszocializmus utolsó évtizedében, állandó tagsággal rendelkező együttesként működött. Repertoárjuk a tagok hangszeres összeállításához igazodott, eleinte más szerzők alkotá-

¹³ Kamondi Zoltán, 1999.

<https://filmkereso.filmarchiv.hu/#/Melis/5490/0/250011949>

¹⁴ Az átvételi listában I/42 és I/91.

¹⁵ Mundruczó Kornél, 2014.

https://www.imdb.com/title/tt2844798/?ref_=nm_filmg_job_1_cdt_t_2

¹⁶ Nemes László, 2018.

https://www.imdb.com/title/tt5855772/?ref_=nm_filmg_job_1_cdt_t_1

¹⁷ A Melis-hagyatékban a *Napszállta* partitúrája, jegyzetei és szöveggönyve mellett a teljes gyártási terv is megtalálható.

¹⁸ Nádas Péter – Vidovszky László: *Találkozás*, 1985. Pesti Színház, r. Valló Péter.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collectio/OSZMI37293>. A záró hegedűs jelenet: <https://www.youtube.com/watch?v=3YwFvBcbQtA>.

sait, főként a repetitív stílusba¹⁹ illeszkedő műveket, később saját maguk komponálta zenét játszottak. A Csoport mint zenei formáció megkerülhetetlen nemcsak a '80-as évek avantgárd művészetének vizsgálata terén, hanem az együttes tagjait körbevevő tágabb művészi kapcsolódások szempontjából is. Dargay Marcell könyve, amely a 180-as Csoport történetét írja meg zenei elemzések mentén, a Csoport öt zenészerzője – Márta István, Melis László, Soós András, Szemző Tibor és Faragó Béla – kompozícióit vizsgálja, ugyanakkor az alkotókat körülvevő kulturális hálót, a más művészeti ágakkal való kapcsolódásokat is megmutatja.²⁰

Melis hagyatékának listázása közben több dokumentumot is találtam a 180-as időkből, a kották közül partitúrákat²¹ és szólamkottás gyűjteményeket²² a Csoport és más szerzők

¹⁹ Steve Reich, Philip Glass, Frederic Rzewski műveit. Melis *Etűd három tükörre* című zongoradarabja is a repetitív stílus jegyeit viseli.

²⁰ A Dargay által felvázolt kulturális hálóról készítettem egy ábrát, amelyet a könyvről írt recenzióm mellélete tartalmaz. BÁNKI Berta, „Nyilvánosan a szamizdatvilágban. A 180-as Csoport arcai”, *Theatron* 18, 3. sz. (2024): 178–183. <https://theatron.hu/wp-content/uploads/2025/01/15.Banki-Berta.pdf>

²¹ Az átvételi listában I/3. Steve Reich: *Octet*, Cage: *A Notated Vocabulary*, Melis: *Maldoror énekei*, Weber Kristóf: *Gyászzene Güth János emlékére*, Oscar E. Muñoz: *Los Juegos de Merlín*, Louis Andriessen: *Workers Union* (dedikált példány), Philip Glass: *Music in Fifths*, Louis Andriessen: *Hoketus*.

²² Az átvételi listában szürke masnis papírmappa *Fagott / 180* címmel, benne Soós: *Gloria*, *Choralpraeludium*, *Pitch Control*, Bach: *Rejtvénykánanonok*, Szemző: *Koponyaalapú törés* (fagott), Newman, Terry Riley: *In C*, Melis: *Etűd három tükörre*, Faragó: *Az első nap*, *A pók halála*, Alvin Curran: *Edible weeds*, Rzewski: *Coming together*, Sárosy: *Az idő sza-*

kottaival. Soós Andrásához egy külön mappa is kapcsolódik *Szent Család Kórus Bp. Szondy utca* címmel, ebben fénymásolt egyházi énekek, kéziratok gregorián dallamok, egyéb fénymásolt egyházzenei kották mellett a Szendrei–Dobszay–Rajeczky *Magyar gregorián* EMB-s kiadása és egy 1997-es saarbrücken-i turné programterve, koncertműsora, prospektusa és kottái is megtalálhatók.²³ A hagyatékban van még Faragó Béla *A pók halála* című, a Csoport által gyakran játszott darabjának nyomtatott, kézírásos jegyzetekkel ellátott hegedű-brácsa kottája,²⁴ valamint az *Appendix* fénymásolt kézírata.²⁵

A szöveges dokumentumban három különböző helyen található a 180-as Csoport-hoz tartozó anyagok. Az elsőben²⁶ egy sokszög alakban kihajtogatható bemutatkozó füzet, a Csoport repertorája és korabeli recepciója, illetve egy gépelt ütőhangszeres lista található. A második forrás egy sok iratot tartalmazó, *Kritikák* címet viselő mappa²⁷, amelyben a 180-as Csoport koncertprogramjai és repertoárja található angol, magyar, német és francia nyelven²⁸, valamint plakátok a külföldi vendégjátékaikról²⁹. Ugyanebben a mappában található még *A mosoly birodalmához*, szintén a Csoport számára készült és a tagok által játszott operához kapcsolódó kritikák³⁰. A harmadik találá-

va, Petr Kotik: *Solos and Incidental Harmonies*.

²³ Az átvételi listában I/9.

²⁴ Az átvételi listában I/119.

²⁵ Az átvételi listában II/22.6.11.

²⁶ Az átvételi listában II/14.

²⁷ Az átvételi listában II/22.

²⁸ II/22.6.2. 1987.11.13., II/22.6.5. 1981. és II/22.6.8.

²⁹ II/22.6.3. 1985. áprilisi műsor, Theater am Turm, Frankfurt, II/22.6.7. Kulturwerkstatt Kasserne plakát

³⁰ II/22.4. *Film Színház Muzsika* 1987.11.21., II/22.11. *Salzburger Volksblatt*, 1987.05.12., II/22.12. *Salzburger Nachrichten*, 1987.05.12.

ti hely egy fehér papírmappa *180-as szórólappok, Maldoror szövegek Stb* címmel³¹, amelyben szintén található hét plakát és egy broszúra, egy Kortárs Zenei Műhely füzet, Melis néhány művének³² rövid összefoglalója, négy oldalnyi szöveg a *Maldoror énekei II*-ből, illetve egy levél Melis Lászlónak a Japan International League of Artists-tól, benne felhívás zenemű beküldésére.

A mosoly birodalma

A konferencia-előadáson három rövid részletet vetítettem volna, ami a technikai gyakorlatlanságom miatt nem sikerült, ebben a tanulmányban viszont már meg tudom mutatni azt a pár részletet, amivel akkor készültem. A *Helyet a nap alatt* című, 1987-es tévéműsorban a Monteverdi birkózókör és a Csoport *A mosoly birodalma* előadásáról is készítettek felvételt, valamint rövid interjúkat is az alkotókkal.³³ Az első két részletben Melis László és Soós András³⁴ beszél a művészeti ágak összefonódásáról, jövőbeli kapcsolódási lehetőségeikről és művészi döntésükről a saját együttesük zenéjéről. A felvételen Melist és Soós Andrást, valamint az *Etűd három tükörre* című Melis-darab koncertfelvételét látjuk.

„Riporter: Az ember elgondolkodik azon, hogy az embernek egyre többször szüksége van a színpadra, a filmre, a képzőművészetnek szüksége van a versre. Nem bíznak az alkotóművészek

a saját műfajukban, és mankókat keresnek más műfajokban?

Melis László: Szerintem nem. Mint ahogy az opera se fűjt ki teljesen, mert lehet írni operákat is szerintem, inkább csak egy közeledése a társművészeteknek egymáshoz.

R: Ez lenne akkor a művészet további fejlődésének az útja, hogy lassan annyira összemosódnak a határok, hogy már nem lesznek műfajok, hanem lesz egy művészet, ami magában foglalja az irodalomtól kezdve a zenéig és a képzőművészetig mindent?

Soós András: Nem tudom, hogy egyáltalán lehet-e ilyen mondani, hogy a művészetnek most ez lesz az útja vagy az lesz az útja, mert végülis nem biztos, hogy egy útja van. Valószínű inkább, hogy annyi útja van, ahányan csinálják, és bizonyos korokban jobban találkoznak ezek a törekvések. Akkor esetleg kialakul egy határozottabb stílus, amit mondjuk száz év múlva más stílusnak lehet nevezni, és bizonyos korokban meg nem. Namost szerintem a mi korunk jellegzetesen olyan, amikor ezek a vonalak széttartanak. Én nem vagyok tudatos avantgárd zenész, én amikor bekerültem a 180-as Csoportba – egy kicsit később, mint a többiek –, akkor úgy láttam, hogy itt van valami. Itt elkezdődött valami, amivel lehet kezdeni [valamit], ami nekem egy szellemi frissességet hoz, lehet dolgozni, vannak emberek, akik mozognak szellemileg is, zenében is. És tulajdonképpen kialakult egy kicsit körülöttünk ez, amit csináltunk. Valószínűleg ez volt az, amiben egyformák voltunk.

ML: Az elsődleges zenei cél az egy közös zenélés volt, nem volt kiválasztva semmiféle stílus. Tehát játszottunk Stravinsky-t, Bach-ot, mindenfélét, ami éppen jött, és néhány év alatt sikerült kialakítani egy olyan stílust, amit mini-

³¹ Az átvételi listában II/59.

³² *Gyerekdalok, P.-estre, Szertartás, Petri György verseire*

³³ Nagy György riportműsora az avantgárd művészetről, részlet *A mosoly birodalma* előadásából 22'38"-tól 25'54"-ig.

<https://www.youtube.com/watch?v=BilSeDHJXLA&t=1569s>.

³⁴ A 180-as Csoport karmestere és zeneszerzője.

málzenének vagy repetitív zenének neveztek, ami sikerre vitte az együtttest.

Riporter: Miből nőtt ki ez a zene?

ML: Ez a zene elsősorban távol-keleti és főleg afrikai hagyományokból, illetőleg népi hagyományokból, illetőleg a rock zenének, illetve a jazz-zenének is van komoly kapcsolata ezzel a zenével.³⁵

A harmadik felvétel az 1987-es pécsi *Jó napok*-rendezvényen készült,³⁶ amelynek egy részletében Melis beszél az opera keletkezési körülményeiről. Melist ezen a felvételen is látjuk beszélni, de időnként az előadásból is vágnak be részleteket a hangja alá.

„ML: Hát ez a *Mosoly birodalma* ez tavaly nyáron [itt elakadt a felvétel] drámájából gyártson a Jeles nekem egy librettót, amit én barokk stílusban megírtam. Tehát mint egy oratóriumot megírtam. És utána kezdődött vele a munka. Folyamatosan írtam a darabot, és tanulták a srácok a darabot be. Azt hiszem, hogy az egész egy opera jellegű darab, egy kísérleti opera. Asszem, három hónap alatt készült el, úgy, hogy bemutatóra. Szóval illet senki se csinált, az tuti. Már egy csomó helyre meghívták ezt az előadást, úgyhogy viszonylag nagy sikere lesz. Nyugat-Ber-

linbe, Salzburgban egy csomó helyre, nagy sikerrel megy itt-ott-amott. Végülis ami izgalmas szerintem ebben a dologban az, hogy ütköztetve van egy klasszikusnak veendő, európai barokk stílus. És amit hallottatok másoktól, azok leképzései afrikai, cigány, indiai és más távol-keleti népi zenéknek.”³⁷

A Melis által említett berlini előadás 1987. november 14–15-én valósult meg a *750 Jahre Berlin 1987* rendezvény keretein belül a Hebbel-Theaterben, a hagyatékban megmaradt a 180-as Csoportot és a Monteverdi birkozókört bemutató német nyelvű prospektus is.³⁸

Színházi és filmes munkák

Mintegy kutatási melléktermékként kezdem elkészíteni Melis színházi műveinek teljes, rendszerezett listáját és egy kibővített táblázatot. Először összeírtam a hagyatékában található műveket műfajok szerint, majd egy külön listát nyitottam a kutatás közben véletlenül megtalált színházi zenéiről – ezek általában az internetes kereséseim közben felbukkanó *Színház* folyóirat kritikái –, amelyek nem voltak benne Melis hagyatékában. Ekkor vált világossá számomra, amit már eddig is tudtam³⁹, hogy sokkal több színházi előadáshoz írt zenét, mint amennyi kotta-

35

<https://www.youtube.com/watch?v=BilSeDHJXLA&t=1569s> 25'53"–28'31".

³⁶ A *Jó napok* fesztiválról a Pécsi Körzeti Stúdió készített beszámolót, a felvételek a pécsi Apáczai Nevelési és Általános Művelődési Központban (vagy ahogy akkoriban emlegették, a NEVKÓ-ban) készültek. Dargay Marcell írásbeli közlése, 2025.03.02. Részlet A *mosoly birodalma* előadásából 7'10"-tól 7'25"-ig:

<https://www.youtube.com/watch?v=qc3g2kl9E54&t=1s>.

37

<https://www.youtube.com/watch?v=qc3g2kl9E54&t=1s>. A leírt részlet 7'25"-tól 8'40"-ig, az előadásrészlet 8'41"-tól 9'05"-ig.

³⁸ A konferencia-előadáson ezekről is vetítettem fotókat, a két alkotóról, Jeles Andrásról és Melis Lászlóról egy-egy kétoldalas fotó és szakmai életrajz számol be, az előadásról nyolc oldalnyi fotót is közöl a kiadvány, valamint a teljes színlapot minden előadóval. Az átvételi listában II/17.1.

³⁹ Dargay Marcell és Szemző Tibor szóbeli közlései alapján.

anyag a hagyatékában fennmaradt. Ez visszafelé is működik: több olyan színházi darabja is létezik, amelyeknek nyomát eddig még nem találtam meg az internetes adatbázisokban.⁴⁰

Alkalmazott zeneszerzőként természetesen a színpadi/filmes történetek és a rendezők kérései mentén alkotott, emiatt színházi zenéi nagyon sokfélék, a legegyszerűbb háttéreffektektől a teljes operák komponálásáig terjednek. Ahogy a filmben Kamondi Zoltánnal, úgy a színházban Jeles Andrással és Valló Péterrel is rendszeresen dolgozott együtt, hagyatéka alapján a Jelessel való kapcsolata lehetett a legszemélyesebb, közös levelezésükből többféle dokumentum is megmaradt.⁴¹ Műfajok tekintetében eddig úgy tűnik, hogy színházban prózai darabokhoz írta a legtöbb alkalmazott zenét, a hagyatékban nagyrészt dalbetétek és hangszeres átvezetők kottái maradtak meg,⁴² a zeneileg faj- és hangsúlyosabb munkái természetesen az operái, amelyek mind Jeles Andrásához köthetők.⁴³

⁴⁰ Első körben forrásaim a BMC Melis-műjegyzéke:

<https://info.bmc.hu/index.php/zeneszerzok/53-melis-laszlo>, a PORT.hu Melis-oldala: <https://port.hu/adatlap/szemely/melis-laszlo/person-14989> és az OSzMI színházi adattára: <https://szinhaztortenet.hu/>.

⁴¹ Nemcsak a szakmai ügyeket tárgyaló ki nyomtatott e-mailek, hanem kézírásos jegyzetek, versek és személyes gondolatok is. Az átvételi listában I/70.4. I/79.2. I/80.2. I/87.1., I/126.5.5. II/33.1. II/42.6. II/64.2.

⁴² Az audiovizuális dokumentumok digitalizálása még nem történt meg, ez 217 floppyt, 11 VHS kazettát, 2 DVD-t, 14 "kiskazettát" és 24 CD-t jelent.

⁴³ Melis és Jeles közös munkái a *Drámai események* (1985), *A mosoly birodalma* (1986), az *Álombrigád* (film, 1983-ban készült el, de a betiltás miatt 1989-ben jelent meg), a *Valahol Oroszországban* (1991), a *Kleist meghal* /

A megszámlálhatatlan színházi zenék közül néhány plakát vagy egyéb forrás fotóját is kivetítettem a konferencián: az *Übű király*⁴⁴ stáblistáját, *A világlátott egérke*⁴⁵ szövegkönyvének elejét és két egérrajzot, a *Kleist meghal*⁴⁶ librettójának elejét, a *Hazám-hazám*⁴⁷ 2002-es párizsi előadásának⁴⁸ színlapját, a *Merlin avagy a puszta országa*⁴⁹ színlapját és kétféle Weöres Sándor: *Holdbéli csónakos* előadást.⁵⁰ A diasorom zárásaként

Alkonypír (1994), *A kis lord* (2010) és a *Bakkhánsnők* (2013), valamint közösen készített kaposvári vizsgaelőadások, amelyeket a hagyaték nem tartalmazza. A lista hossza a kutatásom jelenlegi állapotát mutatja.

⁴⁴ *Übű király és a magyarok*, 2011. Bábszínház, r. Kiss Csaba.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collectio n/OSZMI113344>

⁴⁵ Rajzfilm-sorozat, 2005.

https://www.imdb.com/title/tt2509202/?ref =ext_skr_lnk

⁴⁶ *Kamaraopera*, 1994. Merlin Színház, r. Jeles András.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collectio n/OSZMI31686>

⁴⁷ *Hazám-hazám...avagy a politika halála*, Krétakör, 2002, r. Schilling Árpád, zenei szerkesztő: Melis László, Lukács Miklós.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collectio n/OSZMI62057>

⁴⁸ A darab bemutatója a párizsi M93 Bobigny színházban volt, a Krétakör első fontosabb együttműködése Patrick Sommier színházával. Dargay Marcell írásbeli közlése. 2025. 03.02.

⁴⁹ 1995. Új Színház, r. Hargitai Iván.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collectio n/OSZMI33736>

⁵⁰ 2003. Nemzeti Színház, r. Valló Péter:

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collectio n/OSZMI65060> és 2015. Pécsi Nemzeti Színház, r. Almási-Tóth András:

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collectio n/OSZMI148340>.

egy személyes fotót vetítettem ki, amely a 2016-os *Jászok* táncjáték premierje után készült a darabban játszó zenészekkel.⁵¹

A Melis-hagyaték útja

Melis László hagyatékának átfogó feldolgozása a tavalyi évben, 2024 nyarán kezdődött el azzal, hogy a Zenetudományi Intézethez kerültek az anyagai. Ennek átvételi listáját én készítettem el, a következőkben erről a kutatómunkáról fogok beszámolni.

A Zenetudományi Intézet szabályzata szerint öt csoportra osztottam az anyagokat: kottás, írásos, audiovizuális dokumentumokra, fotókra és egyéb dokumentumokra. A kottás és az írásos dokumentumok nagyrészt papírmappákban voltak, amikben egyes találtam a kottákon és szövegeken túl fotókat, plakátokat, zenei és színházi folyóiratokat, leveleket, személyes dokumentumokat stb. Ezeket a sokféle anyagokat egyelőre egy mappában hagytam (nem szedtem szét külön kottás és írásos anyagokra), és abba a csoportba soroltam a bennük található dokumentumokat, amelyik típusból az adott mappa a legtöbbet vagy a leglényegesebbet tartalmazta. A munka következő fázisában, a katalóguskészítés során lesznek majd ezek a mappák szétbontva és az egyes dokumentumok külön válogatva. A most következő számadatokat tehát még csak az átvételi lista alapján írtam, ezek a teljes hagyatékrendezés után változni fognak.

Az általam készített Word-formátumú lista 44 oldalas, kottás dokumentumokból 206 tételt számol, ami 206 nagy mappát jelent, bennük többféle kottával és esetleg egyéb dokumentumokkal. Írásos dokumentumokból 91 mappa található, a kottásokéval ha-

sonló belső tartalommal és alszámozásokkal. Audiovizuális anyagokból 91 tételt számoltam, ezek főleg dobozokban tárolt adathordozók: összesen 217 floppylemez, 11 VHS kazetta, 2 DVD, 14 "kiskazetta" és 24 CD. Fotókból két darabot számoltam, viszont a kottás és az írásos mappákban továbbiak is találhatóak. Egyéb tételekből egyelőre 4 található: egy oklevél Melisnek a Fővárosi Önkormányzattól az 1996/97-es évad művészi teljesítményéért, egy bankkártya, egy doboznyi fotósarok, valamint sok kábel egy brandys dobozba téve.

Kottás dokumentumok

A 206 mappában nagyrészt Melis saját kompozíciói találhatóak, amelyek javarészt alkalmazott, főleg színházi darabokhoz és filmekhez komponált zenék. Kéziratok vagy kéziratos kották másolatai és kottairó programmal írt anyagok nagyjából fele-fele arányban szerepelnek. Sok esetben ugyanannak a műnek a kéziratos és a számítógéppel írt változata⁵² is megtalálható. Melis több színházi és filmzenéjéhez is készített a partitúrán kívül szólamanyag-kottákat is, ezek általában ugyanabban a mappában találhatóak. A hagyaték anyagainak praktikumát és a kották használatát mutatja, hogy egy-egy darabból, például a *Jászok*⁵³ táncjátékából is több példány is készült egy-egy tétel partitúrájából. Ugyanez előfordul bizonyos művek hangszeres szólamanyagainál is, még kéziratos kottákból is akadt több, mind kézzel írt változat.⁵⁴

⁵² Eleinte Atari számítógéppel, később Sibelius programmal.

⁵³ I/1. és I/198.

⁵⁴ A későbbi kutatásokat nehezíti, hogy több Melis-kézirat is lehet külső helyeken. Egyről biztosan tudok, a Budapesti Csellóegyüttes számára komponált *Csellómánia* című négytételes darab kéziratos kottáit az egyik csellista tagtól kaptam meg, bár enélkül a forrás

⁵¹ A tizenhárom tagú klasszikus zenei ensemble Hírvivők zenekar néven játszott, ebben furoláztam én is, a népi betéteket Pál István Szalonna és Bandája kísérte. Vezényelt a szerző, Melis László.

A kották között Melis saját művei mellett más szerzők művei is szerepelnek, ezek vagy a 180-as Csoport által játszott kompozíciók kottái – Steve Reich,⁵⁵ John Cage,⁵⁶ Louis Andriessen⁵⁷ és egyéb repetitív stílusú vagy avantgárd zenék –, vagy Melis anyaggyűjtései a saját darabjaihoz, például a *Haszid zenék*hez Eisikovits Miksa négykötetes haszid gyűjtései⁵⁸ vagy Schubert *Winterreiséjének* kottái és versfordításai,⁵⁹ amelyek a *Téli utazás* előtanulmányai. (A *Téli utazás* című mappában⁶⁰ található még az SzFE 2011/12-ben harmadéves színművész szakosok névsora is.)

Bár Melis nem dokumentálta az elkészült műveit, kottáit és az ahhoz kapcsolódó anyagait mégis rendezetten, csoportosítva őrzi a hagyatéka. Partitúrái, kéziratai, szölamanyagai egyben maradtak a mappákban, vagy könnyen összerakhatóak voltak, ha külön-külön dobozból kerültek elő⁶¹. Általában a színházi darabok és filmzenék kottái mellett a szöveggönyvek, próbatáblák, szerződések, szereposztás, nyomtatott emailek stb. is ott voltak, a *Napszállta* anyagai között például a teljes gyártási terv és a forgatókönyv több változata is szerepel.⁶²

A nehezen beazonosítható kották cím nélküli darabrészletek, kottás jegyzetek, magányos szólamkották, vagy olyan címmel ellátott tételek, amikről még nem tudom, melyik darab részei. Sok esetben a vegyes anyagok egy mappába lettek száműzve, amik

nélkül is teljes egészében megtalálható a mű a Melis-hagyatékban.

⁵⁵ I/3. I/122.

⁵⁶ I/3. I/160.

⁵⁷ I/3. I/192.

⁵⁸ I/4. I/36. I/43. I/206.

⁵⁹ I/33. II/16.

⁶⁰ I/33.

⁶¹ A Zenetudományi Intézetbe nagy méretű, átlátszó műanyag IKEA-s dobozokban és egy nagy bőröndben érkezett az anyag.

⁶² I/12. I/155. II/87.

valószínűleg csak annyiban kapcsolódnak egymáshoz, hogy nem kaptak külön mappát. Ilyen például egy natúr színű papírmappa⁶³ *Szolfézsanyag, Brecht, Nagy konyhája* címmel, amelyben operettkották, jegyzetek és Melis-kéziratok is szerepelnek, vagy a egy kék papírmappa⁶⁴ *Melis László: Dalok az aluljáróból*⁶⁵ címmel, amelyben a mű nyomtatott kottája és egyik előadásának műsorfüzete⁶⁶ mellett az *Etűd három tükörre* korai, jegyzetekkel ellátott munkapéldánya, egy Dies Irae-szekvencia kottája, angol és latin nyelvű szövege, egy Preludium csellókotta, egy üres papír CD-tok és két oldalnyi kéziratot vers⁶⁷ is megtalálható.

Az átvételi lista elkészítése komoly, de élvezetes munka volt, a lehetőségért hálás vagyok Dalos Annának, a BTK Zenetudományi Intézet 20–21. Századi Magyar Zenei Archivuma vezetőjének. Külön öröm számomra, hogy Melis hagyatéka nemcsak a saját kutatásomat mint tudományos munkát segíti, hanem a rendszerezett kották a zenész kollégáimnak is elérhetővé válnak, vagyis elő lehet adni olyan Melis-műveket is, amelyek kottái eddig nem voltak hozzáférhetőek.

Bibliográfia

BÁNKI Berta. „Nyilvánosan a szamizdatvilágban. a 180-as Csoport arcai”. *Theatron* 18, 3. sz. (2024): 178–183.

BÓKA Gábor. „Elsüllyedt világok”. *Opera Világ*, 2013. november 19. Hozzáférés: 2025.01.29., <https://operavilag.net/kiemelt/elsullyedt-vilagok/>.

DARGAY Marcell. *A 180-as Csoport (1979–1990). Művek – Kontextus – Recepció*. Budapest: Prae Kiadó, 2023.

⁶³ I/41.

⁶⁴ I/70.

⁶⁵ Szóló brácsára írt mű.

⁶⁶ Fészek Klub

⁶⁷ Jeles András: *Mint tűzvész után a hóban*.

JÁKFALVI Magdolna. *Avantgárd – Színház – Politika*. Budapest: Balassi, 2006.

Internetes adatbázisok

A Budapest Music Center Melis László-műjegyzéke:
<https://info.bmc.hu/index.php/zeneszerzo/k/53-melis-laszlo>

Az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet színházi adattára:
<https://szinhaztortenet.hu/>

Port.hu:

<https://port.hu/adatlap/szemely/melis-laszlo/person-14989>

A Nemzeti Filmintézet filmarchívuma:

<https://filmkereso.filmarchiv.hu/>

Az IMDB archívuma:

https://www.imdb.com/name/nm0577805/?ref_=ext_shr_lnk.

MELLÉKLET: Melis László műveinek listája a hagyatékban található dokumentumok alapján

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: BÁNKI BERTA

kottás: 206 tétel/mappa¹

írással: 91 mappa

audiovizuális: 19 tétel: 217 floppy, 11 VHS kazetta, 2 DVD, 14 "kiskazetta", 24 CD

fotók: 2 darab

egyéb: 4 tétel

Abszolút zenék:

A' la carte²

Anton Webern a Hortobágyon³

Black & White⁴

Bolgár kertészek rondója, mely nem szól a szívhez⁵

Commedia del fagotto⁶

¹ A kottás dokumentumok sorszámai római I-essel, a szöveges dokumentumok római II-essel kezdődnek.

² I/39. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112891491-a-la-carte-szolodarab-csellora>.

³ I/203. Szóló klarinét.

⁴ I/7. I/25. I/132. II/49. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112896070-black-white-zongorasvit>.

⁵ I/168.8.

⁶ I/138.2. I/143. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112903868-commedia-del-fagotto>.

Csellómánia⁷
 Dalok az aluljáróból⁸
 De Sade dalok / Azokban a napokban⁹
 Dionysia¹⁰
 Erlkönig¹¹ (átirat)
 Etűd három tükörre¹²
 Fuga-közzjáték¹³
 Full contact (für Amadinda von Putyi)¹⁴
 Gyerekdalok¹⁵
 Három elírás két fuvolára¹⁶
 Henoah apokalipszise¹⁷
 Az időről és a folyóról¹⁸
 Maldoror énekei¹⁹
 Mi is a lét? / Cold Genius Arises²⁰
 Mulomedicina Chironis²¹
 Over...re...ami megmaradt belőle...²²
 Pepin bácsi meséi²³

⁷ I/77. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902342-csellomania>.

⁸ I/70. I/142. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112903833-dalok-az-aluljarobol>.

⁹ I/82. Jeles András Szerbusz, *Tolsztoj!*

(<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI28048>) vagy Peter Weiss *Marat/Sade* darabjához (<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI47134>) készült dalok lehetnek.

¹⁰ I/45. I/47. Csak írásos dokumentumok vannak.

<https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112904458-dionysia>.

¹¹ I/91.1. 2003-ban hangzott el egy *Schubertiáda* című koncerten. (2003-ban a Budapesti Tavaszi Fesztivál keretein belül Almási Tóth András rendezett egy *Schubertiáda* című egész napos koncertsorozatot. <https://koncert.zeneakademia.hu/archivum/almasi-toth-andras-108559>)

¹² I/70.3. I/138.5. I/161. I/181. I/183.4. I/205.

<https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112893660-etud-harom-tukorre>.

¹³ Csellómánia-hangszerelés/átirat I/6.

¹⁴ I/201.

¹⁵ I/133.1. I/59.3. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112919549-gyerekdalok>

¹⁶ I/202. Az eredeti műről nincs internetes adat, de egy tétel szerzői orgona-átiratát Lengyel Zoltán zongoraművész feltöltötte a Soundcloud-csatornájára:

https://soundcloud.com/negy_evszak/melis-bagameri.

¹⁷ I/91. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112890348-henoch-apokalipszise>.

¹⁸ I/125. A Voces Equales énekegyüttes számára komponált mű, az együttes lemezre is vette a művet: <https://open.spotify.com/album/4bpAtAAWwjppjoxYViHWnU?si=NdL-gGZvT-anZX7BmfDXTg>.

¹⁹ I/115. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902338-maldoror-enekei>.

²⁰ I/87.3. A hagyatékban nyomtatott partitúrák és szólamkották találhatók.

²¹ I/89. I/114. I/91.7. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112890347-chiron-oszvergyogyaszata>.

²² I/126.3. <https://fidelio.hu/klasszikus/ami-megmarad-96661.html>.

²³ I/112. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902296-pepin-bacsi-mesei>.

Rondo²⁴

Szar a banda...Talán így egyedül...?²⁵

A szertartás²⁶

A szoba²⁷

Új s új lovat²⁸

Az utolsó találkozás²⁹

Variációk *Gólya, gólya gilicére*³⁰

Wohltemperiertes Cymbal³¹

Színpadi művek:

Bakkhánsnők³² (opera)

És a halottak újra énekelnek...³³ (színpadi mű és koncertfilm)

Gyöngykánon³⁴ (oratórium és koreográfia)

Heinrich Wannsee Henriette³⁵ (kamaraopera)

Jászok³⁶ (történelmi dal- és táncjáték)

Kleist meghal / Alkonypír³⁷ (kamaraopera)

A mosoly birodalma³⁸ (kamaraopera/oratórium)

²⁴ I/162.1. Hegedűre, csellóra és zongorára.

²⁵ I/126.5.2. Weber Kristóf 50. születésnapjára készült.

²⁶ I/23. I/42. I/84.1. I/85.1. I/86.1. I/138.4. I/172.1. I/189.1. Hajnóczy Péter emlékére.

<https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902339-a-szertartas-in-memori-am-peter-hajnocy>.

²⁷ I/158.4. I/183.3. I/183.6. I/205. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902343-a-szoba>.

²⁸ II/22.14. Egy koncertmeghívó, valamint egy mappa címében van az *Új és új lovat*, de nincs benne kotta. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902341-ady-endre-uj-s-uj-lovat>

²⁹ I/146. J. S. Bach BWV 1030-as h-moll szonátájának átdolgozása brácsára és zongorára. A darab altfuvola-zongora változatban is létezik (Gyöngyössy Zoltán emlékére):

<https://bmc.hu/programok/cafe-budapest-2019-600-nap-hommage-a-melis-laszlo>

³⁰ I/168.7. Kéziratot partitúra.

³¹ I/28. Kamaradarab két cimbalomra. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112914100-wohltemperiertes-cymbal>.

³² I/5. I/107. I/165–167. II/11–12. II/24. II/47. II/55–56. II/64. II/72.

³³ Eisikovits Miksa haszid gyűjtése nyomán. Tervezet: II/68.3. A gyűjtés: I/206. Az előadásból koncertfilm is készült:

<https://urania-nf.hu/film/es-a-halottak-ujra-enekelnek->, https://mupa.hu/program/irodalom-film-kiallitas/es-a-halottak-ujra-enekelnek-2018-04-22_16-00-eloadoterem.

³⁴ I/191. II/50.3. II/91.5. Szövegkönyv, jegyzetek és koncepció.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI167876>.

³⁵ II/91.19. Háromoldalas szinopszis egy kamaraoperához.

³⁶ I/1. I/197. I/198. II/6. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI153580>.

³⁷ I/59. I/80. I/137. I/156. I/190. II/71.

https://epa.oszk.hu/03000/03040/00334/pdf/EPA03040_szhaz_1995_02.pdf.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI131686>.

³⁸ I/111.20. Bemutató: 1986, rendező: Jeles András. Az előadás videóváltozata (Balázs Béla Stúdió, 1986/87) itt látható: <https://www.youtube.com/watch?v=bKTpbk4Agwc&t=2007s>.

Örmény legenda³⁹ (tánckantáta)

Veszett világ⁴⁰ (táncjáték)

Színházi zenék:

III. Richárd⁴¹

Anconai szerelmesek⁴²

Atália⁴³

Auschwitz működik⁴⁴

Bástyasétány 77⁴⁵

Boldogságlabirintus⁴⁶

Candide⁴⁷

Cinóber úr⁴⁸

A csoda alkonya⁴⁹

A csodabarlang⁵⁰

Csodatévők⁵¹

Csongor és Tünde⁵²

Csönd⁵³

³⁹ I/47. I/50–55. I/74. I/110. I/127.2. I/164. I/188.

<https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112898912-ormeny-legenda-tanckantata>. A BMC Records gondozásában lemezen is megjelent: <https://bmcrecords.hu/albumok/melis-laszlo-armenian-legend-ormeny-legenda>.

⁴⁰ I/15. I/26. I/64–66. I/85.2. I/86.2. I/172.3.

<https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902476-veszett-vilag>.

⁴¹ I/27. I/105. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI69003>.

⁴² II/8.3. Szerződés a Móricz Zsigmond Színházzal.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI54611>.

⁴³ I/90. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI70418>.

⁴⁴ Kaposvári vizsgaelőadás, I/180. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI116186>.

⁴⁵ II/78. Szövegkönyv jegyzetekkel. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI62653>.

Videófelvétel is készült az utolsó előadásról:

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI905323>.

⁴⁶ I/123.2. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI144573>.

⁴⁷ A dalok eredeti kézírata itt: I/160.1. A *Candide* mappa címében, benne vegyes kottákkal itt:

I/181. Szövegkönyv kézírásos jegyzetekkel itt: II/89. Floppyk: III/1.28. III/9.6. III/13.4. III/14.7.

III/16.8: benne a *Mire jó a bú, a bánat* dal, I/40.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI45146>.

⁴⁸ I/8. II/4–5. Cinóber úr *A csoda alkonya* szereplője:

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI60708>.

⁴⁹ I/62. II/2–3. II/51. II/85.1. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI60708>.

⁵⁰ I/160.2. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI45478>.

⁵¹ I/182.3. I/182.4. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI851046>.

⁵² I/127.3. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI75326>. Videófelvétel is készült:

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI941942>.

Dezsavű⁵⁴ (táncelőadás)
 DORA – Szüleink szexuális neurózisai⁵⁵
 Az égig érő fa⁵⁶
 Az élet álom⁵⁷
 Faust⁵⁸
 Fehér éjszakák – A szelíd teremtmény⁵⁹
 A félkegyelmű⁶⁰
 Gömböc úr⁶¹
 Hazámhazám⁶²
 Holdbeli csónakos⁶³
 Heilbronni Katica⁶⁴
 A helység kalapácsa avagy színészbüfé⁶⁵
 Iphigeneia Auliszban⁶⁶
 Jeremiás avagy Isten hidege⁶⁷
 József és testvérei⁶⁸

⁵³ I/168.9. Harold Pinter *Csönd* c. drámája alapján. Internetes adat nincs, az egyetlen hasonló című *A fehér csönd*, amelyet Almási Tóth András rendezett Ady-versek szövegeiből: <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI27612>.

⁵⁴ Csak megbízási szerződés van: II/42.10.

<https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI70743>.

⁵⁵ II/73. A szövegek között található a szövegkönyv és kottás jegyzetek, vázlatok. A darabban Melis László is játszik. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI152812>.

⁵⁶ II/33. A mappában van írásos és kottavázlat, Melis és Jeles kinyomtatott e-mail váltása egy készülő zenés darab kapcsán (2011), valamint egy oldal nyomtatott szöveg japán fűvós hangszerek kombinálási lehetőségeiről.

⁵⁷ I/45.1., I/45.4. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI72153>.

⁵⁸ I/103. I/193. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI73498>.

⁵⁹ I/170. II/29.1. A szövegek között is van egy kéziratos kotta. Két egyfelvonásos darab:

<https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI48252>,

<https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI48257>.

⁶⁰ II/67.2. A szövegek között van egy Schubert kotta vázlatként. Jeles András, 2013, Weöres Sándor Színház. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI115790>.

⁶¹ I/46. I/88. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI68118>.

⁶² I/131. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI62057>.

⁶³ I/13. I/29.1. I/38. I/48. I/49. I/61. Valló Péter, 2003, Nemzeti Színház:

<https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI65060>. Almási Tóth András, 2015, Pécsi Nemzeti Színház: <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI148340>.

⁶⁴ I/22. I/56. I/60. I/73. I/177. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI50412>.

⁶⁵ I/29.1. II/7. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI64248>.

⁶⁶ I/44.2. I/159.3. II/57. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI45165>.

⁶⁷ I/126. és II/74. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI106382>.

⁶⁸ II/70. II/86.1. A szövegek között található 20 oldalnyi kotta. Szövegkönyv: II/86. Floppy: III/3.10. <https://resolver.szinhasztortenet.hu/collection/OSZMI147251>. Játékfilm is készült belőle, amelyben Melis László mint konzultáns dolgozott:

<https://filmkereso.filmarchiv.hu/#/Melis/5490/0/260012308>.

Jövedelmező állás⁶⁹
 Kasimír és Karoline⁷⁰
 A két Bolyai⁷¹
 Legyetek jók, ha tudtok⁷²
 Leonce és Léna⁷³
 Liliom⁷⁴
 Lulu⁷⁵
 A kaméliás hölgy⁷⁶
 A kis lord⁷⁷
 Kispolgári nász⁷⁸ (Kispolgárnász)
 A madarak tanácskozása⁷⁹
 Marat/Sade⁸⁰
 Médeia variációk⁸¹
 Megszállottak⁸²
 Merlin avagy a pusztas ország⁸³

⁶⁹ I/129. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI61875>.

⁷⁰ I/151–154. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902448-kasimir-es-karoline>.

⁷¹ II/22.6.5. Kritika. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI40390>.

⁷² II/46. II/63. 2014. Ford. Forgách András, r.: Czeizel Gábor. <https://szhaztortenet.hu/record/-/record/display/manifestation/OSZMI146510/8e5b10f6-e73d-4de8-a2be-7d6bceaa5c7d/solr/o/24/1/2/score/DESC>. Az OSzMI színházi adattárában a *Legyetek jók, ha tudtok* ugyanebben a fordításban, de színmű helyett zenés játékként megjelölve is szerepel Lengyel Pál rendezésében: <https://szhaztortenet.hu/record/-/record/display/manifestation/OSZMI44908/8e5b10f6-e73d-4de8-a2be-7d6bceaa5c7d/solr/o/24/0/2/score/DESC>.

⁷³ I/174.3. A *Hazámhazám* mappában található, nyomtatott kották és szövegek vegyesen, turnémenetrend. A Krétakör *Leonce és Léna* előadásának az OSzMI színházi adattára szerint Monori András a zenei szerkesztője: <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI61121>.

⁷⁴ I/173.4. Szerződés a József Attila Színházzal. Floppyn: III/10.8. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI48567>.

⁷⁵ II/22.24. Megbízási és felhasználási szerződés a Radnóti Miklós Színházzal. Floppy: III/5.9. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI66243>.

⁷⁶ II/65. Szövegkönyv és kotta. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI107180>.

⁷⁷ II/69.3. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI106893>.

⁷⁸ I/192.1. Szövegkönyv, Radnai Annamária küldeménye. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI45737>.

⁷⁹ I/160.5. Kézírtos particella (énekszólamok, zongora). Az I/159-es mappa címében van *A madarak tanácskozása /partitúra 1998/*, de nincs benne kotta. Floppyk: III/1.24–26. III/7.5. III/13.8.

⁸⁰ I/182.5. I/182.6. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI47134>.

⁸¹ I/30.3. Kézirat az 1997-es előadáshoz. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI43294> A hagyatékban található 1997-es *Médeia variációk* mellett egy 2013-as *Médeia* című táncjátékhoz is írt zenét Melis: <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902454-medeia>.

⁸² I/75. II/79.5. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902455-megszallottak>.

⁸³ I/191. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI33736>.

Moss, alkoss, takaríts!⁸⁴
 Na' Conxypanban hull a hó⁸⁵
 A Rézhegyek királynője⁸⁶
 Sírkö és kakaó⁸⁷
 Szegény Lázár⁸⁸
 Szellemek dala az Atlantiszról⁸⁹
 Szentivánéj⁹⁰
 Szeszélyes nyár⁹¹
 Tanár úr, kérem, minden másképpen van!⁹²
 A tárgyalás⁹³ / Az igazság szolgálói (174/B)
 Übü király és a magyarok⁹⁴
 Valahol Oroszországban⁹⁵
 A vén cigány⁹⁶
 Végnapok⁹⁷ (Az emberiség végnapjai)
 Volpone⁹⁸
 Warrenné mestersége⁹⁹
 Zalán futása¹⁰⁰

⁸⁴ I/123.1. II/76. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI161528>.

⁸⁵ II/32 A szövegek között található a kotta.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI115134>.

⁸⁶ I/141. I/163. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI148997>.

⁸⁷ I/168.11. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI25700>.

⁸⁸ I/131. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI62641>.

⁸⁹ I/159.1. Kéziratoss partitúra, valószínűleg egy színházi előadás része. A mappában található még az *Iphigenia Auliszban* partitúrája és Kompolty Zsigmond (Bán Zoltán András) *Kísértet csárdása*.

⁹⁰ I/81. Kéziratoss és nyomtatott kották, két *Szentivánéji álom* előadáshoz készülhettek: 1983. Katona József Színház, Tömörý Péter (Melis László zenei asszisztens), <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI41305>, vagy 1992. Arany János Színház, Kamondi Zoltán, <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI26382>.

⁹¹ I/113. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI149192>.

⁹² II/90.2. A szövegek között található a kotta.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI864378>.

⁹³ I/168.10. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI116095>.

⁹⁴ I/187. II/60. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI113344>.

⁹⁵ I/106. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI24188>.

⁹⁶ I/168.2. Kéziratoss partitúra.

⁹⁷ I/168.5. Karl Kraus *Az emberiség végnapjai*, kéziratoss partitúra. A *Színház* folyóirat 1985. februári száma számol be egy Szkénében játszott *Végnapok* című darabról, amelyben Melis László és Faragó Béla mint a 180-as Csoport két zenésze játszanak hegedű–ének–zongora felállásban. https://szinhaz.net/wp-content/uploads/pdf/1985_02.pdf.

⁹⁸ Csak szerződés. II/8. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902478-volpone>

⁹⁹ I/69.1. Jogdíj-elszámolás a Nemzeti Színházról.

<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI90052>.

¹⁰⁰ I/2. A kéziratoss (vonós) szólamanyag fénymásolatai.

Zarándokének¹⁰¹ (Zarándokének – avagy a színház elfoglalása)

Filmzenék:

Az alkimista és a szűz¹⁰²

Álombrigád¹⁰³

Anarchisták¹⁰⁴

Bulvár¹⁰⁵

Dolina (Az érsek látogatása)¹⁰⁶

Ébredés¹⁰⁷

Glamour¹⁰⁸

A halál kilovagolt Perzsiából¹⁰⁹

Halálutak és angyalok¹¹⁰

A hét nyolcadik napja¹¹¹

A játékos¹¹² (Dosztojevszkij)

A jókedvű örmény temetése¹¹³ (animációs rövidfilm)

Kísértések¹¹⁴

¹⁰¹ I/79. II/35. <https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI113195>.

¹⁰² I/18. I/67. I/178. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902368-az-alkimista-es-a-szu-z>.

¹⁰³ I/183.9. <https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112905966-alombrigad>.

¹⁰⁴ I/8.4. Megbízási szerződés a MOKÉP-től a *Gavriló* játékfilmhez készülő zenei anyag megírásához, floppy (*Anarchisták*, rendező: Tóth Tamás): III/7.14.

<https://info.bmc.hu/index.php/zenemuvek/1112902363-anarchistak> és https://www.imdb.com/title/tt0268930/?ref_=nm_flmg_job_1_cdt_t_24.

¹⁰⁵ I/20. I/126.5.1. https://www.imdb.com/title/tt1828144/?ref_=nm_flmg_job_1_cdt_t_8.

¹⁰⁶ I/18. I/34. I/67. I/140. <https://filmkereso.filmarchiv.hu/#dolina/////o//290025503>.

¹⁰⁷ I/195. <https://nfi.hu/filmek/ebredes.html>

¹⁰⁸ I/179. <https://filmkereso.filmarchiv.hu/#glamour/////o//5000003>.

¹⁰⁹ I/17.2. <https://filmkereso.filmarchiv.hu/#hal%C3%A1l%20kilovagolt/////o//290017912>. A filmben Melis László játssza Hajnóczy Péter szerepét.

¹¹⁰ I/118.22. I/111.2. I/111.6. <https://filmkereso.filmarchiv.hu/#hal%C3%A1l%20utak/////o//90000472>.

¹¹¹ I/21. <https://filmkereso.filmarchiv.hu/#h%C3%A1l%20nyolcadik/////o//290020695>.

¹¹² I/30.1. I/204. II/42.7. III/16.2. III/16.5. Makk Károly 1997-es filmje. Az NFI szerint a zeneszerző Brian Lock és Gerard Schurmann:

<https://filmkereso.filmarchiv.hu/#j%C3%A1t%C3%A9kos/////o//175009483>.

¹¹³ I/35. A hagyatékban *Az örmény borkereskedő* címen is szerepel. A Kecskemétfilm honlapján nincs feltüntetve Melis neve, de egy 2018-as vetítésen már az ő emlékének ajánlva és nevét zeneszerzőként feltüntetve szerepel: <https://www.kecskemétfilm.hu/filmek/tv-specialok/a-jokedvu-ormeny-temetese>,

<https://www.artmagazin.hu/articles/ajanljuk/ffaddab88a74341d6c8c45ea027ee4da>.

¹¹⁴ II/91.17. Kézírtos és nyomtatott kották, versek.

<https://filmkereso.filmarchiv.hu/#k%C3%ADs%C3%A1g%C3%A9sek/////o//255012100>. A film munkacíme *Mézparancs* (<https://magyar.film.hu/filmhu/hir/mezparancs-helyett-kisertesek-hir.html>), kottaanyagai és egyéb dokumentumai az átvételi listában I/83-as mappájában találhatók.

Magyar dekameron¹¹⁵
 Neoszarvasbika¹¹⁶
 A régi házban¹¹⁷
 Saul fia¹¹⁸
 Sunset¹¹⁹ (Napszállta)
 A szél¹²⁰ (animációs rövidfilm)
 A világlátott egérke¹²¹ (rajzfilm-sorozat)

Egyéb alkalmazott zenéi vagy még nem beazonosítható műfajú zenéi:

Bűnköd és fröccs¹²² (verses est)
 Dániel-játék¹²³
 Ethióp kazetták¹²⁴
 Halálom reggelén¹²⁵
 Hétköznapi történetek / Egymást érintő XXI.¹²⁶
 Hölderlin¹²⁷
 A kintornás¹²⁸
 Lepke kisasszony¹²⁹ (mesejáték)
 A matróz¹³⁰ (statikus dráma egyetlen képben)
 Mindenkinek...¹³¹
 Mint tűzvész után a hóban¹³²

¹¹⁵ I/30.2. Szólamanyag. I/78. szólamkották és partitúra. 1997-es film, rendező: Enyedi Ildikó. Floppyk: III/2.22. III/5.11. III/14.2.

¹¹⁶ I/144. I/147. <https://filmkereso.filmarchiv.hu/#neoszarvasbika/////o//90000497>.

¹¹⁷ II/90.1. Gödrös Frigyes és Can Togay forgatókönyve Bereményi Géza elbeszélése alapján, nyomtatott kották. https://www.imdb.com/title/tt3408518/?ref_=nm_flmg_job_1_cdt_t_5.

¹¹⁸ I/12.3. I/71. II/77. <https://filmkereso.filmarchiv.hu/#saul/////o//290034445>.

¹¹⁹ I/12. I/155. <https://filmkereso.filmarchiv.hu/#napsz%C3%A1llta/////o//290049833>.

¹²⁰ II/22.10. Fénymásolat egy folyóiratban megjelent kritikáról.

<https://filmkereso.filmarchiv.hu/#sz%C3%A9l/////o//1667>.

¹²¹ I/117. II/43.2. https://www.imdb.com/title/tt2509202/?ref_=ext_shr_lnk

¹²² II/37. *Bűnköd és fröccs, Catullus-variációk, Tsúszó Sándor átköltései, szövegek egy Nemzeti-beli verses esthez* címmel. Csehy Zoltán írása az előadásról a *Kalligram* 1995. márciusi számában olvasható.

¹²³ I/29.7. Kotta és szöveg.

¹²⁴ I/183.8. Kézirat részlet.

¹²⁵ II/36. Szöveggönyv van egy szürke papírmappában *Eörsi István: Halálom reggelén / Kleist* címmel.

¹²⁶ II/66. Vázlattevé, a szöveget Jeles András írta, a rendező Melis László.

¹²⁷ II/44. Szöveges jegyzetek.

¹²⁸ I/168.4. Kézírtos partitúra.

¹²⁹ I/87. I/171. A mesejáték szöveggönyve, kézírtos és nyomtatott partitúra, dalszövegek.

¹³⁰ II/40. Fernando Pessoa: *A matróz*, statikus dráma egyetlen képben, 1913., nyomtatott szöveggönyv.

¹³¹ I/199. Moirron dala, kézírtos partitúra. (*Molière, avagy az álszentek összeesküvése*)

¹³² I/199. Nyomtatott kották, vers: Jeles András.

Most végre kong¹³³
 Nekem az élet teccik nagyon¹³⁴ (animációs rövidfilm)
 Az öngyilkos¹³⁵
 A rímek szép új világa¹³⁶ (víg kisopera, zenés hangjáték)
 Rövidfilm az életről¹³⁷
 Szellemek dala az Atlantiszról¹³⁸
 Színházi dalok a félmúltból¹³⁹
 Testvérharc¹⁴⁰
 Urban Skies¹⁴¹
 Az urgai fogoly¹⁴² (rádiójáték)
 Virtuózok M1¹⁴³ (televíziós műsor kísérőzenéje)
 Visszatérés¹⁴⁴
 Wallenberg oratórium¹⁴⁵ (dokumentumjáték)

Mások művei¹⁴⁶:

LOUIS ANDRIESSEN: Disco¹⁴⁷
 LOUIS ANDRIESSEN: Hokus¹⁴⁸
 LOUIS ANDRIESSEN: Workers Union¹⁴⁹
 ANONIMUS: Green sleeves (Fleury átírata)¹⁵⁰
 Johann Sebastian BACH: Rejtvénykánonok¹⁵¹

¹³³ II/16.1. Énekszólám kézirat.

¹³⁴ Megállapodás és számla, II/31.3–4. A MaFAB szerint Vígh Rudolf a zeneszerző.
<https://www.mafab.hu/movies/nekem-az-elet-teccik-nagyon-417712.html>

¹³⁵ I/30.3. Kézirat.

¹³⁶ I/192.2. Víg kisopera, zenés hangjáték, 1995. <https://radiojatek.elte.hu/radiojatek/23221/>

¹³⁷ II/38. Roszól János levele, benne a mű szinopszisa és rövid szakmai önéletrajz.

¹³⁸ I/159.1. Valószínűleg a *Faust* egyik dala. (I/103. Szellemek kara)
<https://resolver.szhaztortenet.hu/collection/OSZMI73498>.

¹³⁹ I/62.1. Kézírtos lista.

¹⁴⁰ I/29.8. Partitúra.

¹⁴¹ I/18.2. Kísérőzene-lista.

¹⁴² I/168.3. <https://radiojatek.elte.hu/radiojatek/46577/>

¹⁴³ I/14. Partitúra.

¹⁴⁴ II/19.3. III/10.8. Három oldalnyi jegyzet és egy floppy *Visszatérés 2008. Elek Judit, Liliom* címmel. <https://nfi.hu/filmek/visszateres-retrace.html>.

¹⁴⁵ I/19. Dallista, a dokumentumjáték rövid leírása, Szalay Beatrix első asszisztens levele, kották.

¹⁴⁶ Csak teljes kottákat listázok, illetve olyan szólamkottákat, amelyek a 180-as Csoport anyagai. Brácsa szólamkottákat (Melis Márta anyagait, melyek főleg zenekari részletek) és egyéb töredékes anyagokat, koncertplakáton megjelenő darabokat nem, pl. I/111.12., I/111.15. vagy I/122.7.

¹⁴⁷ I/192.2. hegedűszólám

¹⁴⁸ I/3.8.

¹⁴⁹ I/3.6.

¹⁵⁰ I/111,8,

Gaetano DONIZETTI: Szonáta¹⁵²
 John CAGE: A notated Vocabulary¹⁵³
 Alvin CURRAN: Edible weeds¹⁵⁴
 FARAGÓ Béla: A pók halála¹⁵⁵
 FARAGÓ Béla: Az első nap¹⁵⁶
 Ezra JENKINSON: Dance¹⁵⁷
 Philip GLASS: Music in Fifths¹⁵⁸
 Daniel GOODE: Wind+string symphony¹⁵⁹
 Jaques IBERT: Entr'acte¹⁶⁰
 KOMPOLTY Zsigmond (BÁN Zoltán András): Kísértet csárdás¹⁶¹
 Peter KOTIK: Solos and Incidental harmonies¹⁶²
 KURTÁG György: 6 Moments musicaux¹⁶³
 KURTÁG György: Hipartita¹⁶⁴
 LIGETI György: Atmosphères¹⁶⁵
 LISZT, LASSUS, PALESTRINA kórusművek¹⁶⁶
 Wolfgang Amadeus MOZART: Musikalisches Würfelspiel¹⁶⁷
 Jean-Francois NADERMAN: Rondoletto¹⁶⁸
 Oscar E. MUÑOZ: Los Juegos de Merlín¹⁶⁹
 David POPPER: Tündértánc¹⁷⁰
 Henry PURCELL: Fantasia upon one note¹⁷¹
 Maurice RAVEL: Pièce en forme de habanera¹⁷²
 Alessandro SCARLATTI: O cessate di piagarmi¹⁷³ (Melis hangszerelése)

¹⁵¹ I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁵² I/111.9.

¹⁵³ I/3.2.

¹⁵⁴ I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁵⁵ I/119. I/161.

¹⁵⁶ I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁵⁷ I/12.4.

¹⁵⁸ I/3.7.

¹⁵⁹ I/122.5.

¹⁶⁰ I/111.7.

¹⁶¹ I/159.2.

¹⁶² I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁶³ I/10.

¹⁶⁴ I/11.

¹⁶⁵ I/156.3.

¹⁶⁶ I/9. A Szent Család Kórus anyagai.

¹⁶⁷ I/109.

¹⁶⁸ I/111.13.

¹⁶⁹ I/3.5.

¹⁷⁰ I/12.6.

¹⁷¹ I/109. Szöveges elemzés.

¹⁷² I/111.10.

¹⁷³ I/197.

Franz SCHUBERT: d-moll vonósnégyes¹⁷⁴
 Franz SCHUBERT: Winterreise dalok¹⁷⁵
 SELMECZI György: A függő város¹⁷⁶ (Szamos-parti jelenet)
 SOÓS András: Choralpraeludium¹⁷⁷
 SOÓS András: Gloria¹⁷⁸
 SOÓS András: Pitch Control¹⁷⁹
 Steve REICH: Octet¹⁸⁰
 Steve REICH: Piano phase¹⁸¹
 Terry RILEY: In C¹⁸²
 Frederic RZEWSKI: Coming together¹⁸³
 Erik SATIE: Vexations¹⁸⁴
 Erik SATIE: Pages mystiques¹⁸⁵
 SÁRY László: Az idő szava¹⁸⁶
 Arnold SCHÖNBERG: Friede auf Erden¹⁸⁷
 Franz SCHUBERT: Winterreise¹⁸⁸
 SERESS Mátyás: Scherzo¹⁸⁹
 SZEMZŐ Tibor: Koponyaalapi törés¹⁹⁰
 Jean-Louis TULOU: Nocturne¹⁹¹
 Leonardo VINCI: Szonáta (Fleura átíratva)¹⁹²
 WEBER Kristóf: Gyászzene Güth János emlékére¹⁹³
 Oscar WILDE: A fegyenc balladája¹⁹⁴

¹⁷⁴ I/12.6.

¹⁷⁵ I/34. *Wegweiser, Doppelgänger, Frühlingstraum*,

¹⁷⁶ I/196. <https://epa.oszk.hu/00800/00835/00184/10molnar.htm>

¹⁷⁷ I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁷⁸ I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁷⁹ I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁸⁰ I/3.1. Vonós partitúra fúvósok és zongoraszólam nélkül.

¹⁸¹ I/122.3.

¹⁸² I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁸³ brácsakotta: I/115.4. és I/149.1., violinkulcsos kotta: I/149.2., fagottkotta: I/161.

¹⁸⁴ I/126.5.3.

¹⁸⁵ I/57.

¹⁸⁶ I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁸⁷ I/35.4. Kóruspartitúra.

¹⁸⁸ I/33.

¹⁸⁹ I/16. A szerző által dedikált példány.

¹⁹⁰ I/161. fagottkotta/fagottkották között található

¹⁹¹ I/111.11.

¹⁹² I/111.14.

¹⁹³ I/3.4.

¹⁹⁴ I/111.16. <https://mek.oszk.hu/10200/10243/10243.htm>

Kérdéses vagy nem besorolható művek:

Dies Irae szekvencia¹⁹⁵

EISIKOVITS Miksa: Haszid gyűjtések¹⁹⁶

KOÓS János: Micsoda nagyszerű dolog¹⁹⁷ (dalgyűjtemény)

SZENDREI–DOBSZAY–RAJECZKY: Magyar gregoriánium¹⁹⁸

¹⁹⁵ I/70.4.

¹⁹⁶ I/4. I/36. I/43. I/197. I/206. Balogh Máté zeneszerzővel együtt dolgoztak az anyagon.

¹⁹⁷ I/17.1.

¹⁹⁸ I/9.3. Hiányos kotta.